

8. Hafta: 12 Mart Askeri Muhtırasını Önceleyen Siyasi Atmosfer

12 Mart 1971 askeri muhtırası, ülkedeki siyasi stabilitenin ve toplumsal barışın bozulduğu ve sivil siyasetin dışında ve partiler üstü bir aktör tarafından gidişata acil müdahale edilmezse devletin ve cumhuriyet rejiminin ağır tehlike içine düşeceği gibi argümanlarla meşruluğu sağlanan bir bağlamda gerçekleşmişti. Bu bağlamın bileşenleri arasında bilhassa öne çıkan unsur ülkedeki sol siyasetin legal ve illegal varyasyonlarının 1960'ların başından itibaren giderek ivme kazanan ve 1968 itibarıyla de zirve yapmış olan muhalefet örüntülerinin çeşitli düzeylerde işleyen bir siyasi şiddet sarmalını gündeme getirmesinden duyulan tedirginlikti.

Siyasi tarihimizde 9 Mart darbe girişimi olarak bilinen olay yukarıda sözü edilen bağlamın bileşenlerinden birisi olup 12 Mart askeri müdahalesinin yakın sebeplerinden birisi olarak zikredilir. 9 Mart darbe girişimi ise Yön Hareketi ve onun tarafından üretilmiş olan Milli Demokratik Devrim (MDD) tartışmalarıyla yakından ilişkilidir.

Yön Dergisi, propagandasını yaptığı konuların harekete geçirmeye çalıştığı toplumsal özneler açısından değerlendirildiğinde son derece etki yaratmış bir yayın olarak belirir. 1961 – 1967 yılları arasında Doğan Avcıoğlu tarafından çıkarılan, Mümtaz Soysal, İlhan Selçuk, İlhami Soysal, Niyazi Berkes, Şevket Süreyya Aydemir, İdris Küçükömer, Çetin Altan gibi isimlerin yazılarına yer veren dergi, Kemalizm'in evrensel düzeyde yükselişe geçtiğini düşündükleri sosyalist siyasetle yeniden yorumlanması ve sosyalist özellikler taşıyan yeni bir Türk milliyetçiliğinin inşa edilmesi sayesinde akamete uğramış olan anti-emperyalist mücadelenin canlandırılması gibi tezler etrafında kamuoyu oluşturmaya yönelmişti. Daha sonraları sol-Kemalizm ya da neo-Kemalist sol olarak adlandırılacak siyasi tercihlerin temel teorik zeminini ve propagandist araçlarını Yön hareketinin oluşturduğu kabul edilmektedir.

Doğan Avcıoğlu, sol Kemalizm'i, anti-emperyalizm ve tam bağımsızlıkçılık temelinde, hızlı ve planlı kalkınmayla az gelişmişlikten kurtulma yöntemi olarak tanımlanabilecek bir tür sosyalizm yorumu olarak sunmuştur. Avcıoğlu'na göre dünyadaki temel çelişki, emperyalist devletler ile bu devletlerin sömürdüğü az gelişmiş ülkeler arasındadır. Bu nedendir ki, Yön hareketi, sıklıkla eleştirerek kendisini karşısında konumlandığı Türkiye İşçi Partisi'nin savunmakta olduğu sosyalist devrimin Türkiye gibi bir ülke için mümkün ve arzu edilir olmadığını ileri sürmüş, onun yerine Milli Demokratik Devrim adını verdiği alternatif bir program üretmiştir. TİP'in, Türkiye'nin artık kapitalist bir ülke olması itibarıyla, devrimin

sosyalist programlı olması gerektiği ve devrimin önderliğini işçi sınıfının üstlenmesiyle oluşan sınıf bilincinin, parlamenter yolla sosyalizme ulaşacağı yönündeki tezi, Avcıoğlu ve çevresi tarafından Türkiye'yi doğru okuyamamış olmakla eleştirilmiştir. Yön hareketine göre, Türkiye için gerekli olan Milli Demokratik Devrim'dir. Avcıoğlu'nun devrim nosyonu büyük oranda millileştirmeler ve kapsamlı ekonomik düzenlemelerle sınırlıdır ve hızlı bir kalkınmanın sağlanacağı alt yapısal düzenlemeleri gerçekleştirmek için kaçınılmaz olarak görülmüştür. Avcıoğlu'na göre Batı'dakinin aksine Türkiye'deki sanayi burjuvazisi pre-kapitalist düzenin statükocu bileşenleriyle ittifak halindeydi ve sanayicisinden toprak ağasına dek uzanan tutucu bir egemen sınıflar koalisyonu ülkedeki güç ilişkilerini ve siyasetin serimlenişini belirlemekteydi. Statükoyu korumak üzerinden çıkarları belirlenen böyle bir grubun demokratik bir devrimi gerçekleştirmesi ve anti-emperyalist mücadele vermesinin beklenemeyeceğini savunan Avcıoğlu çözümün ancak MDD ile gerçekleşeceğini ısrarlıydı. Milli Demokratik Devrim, işçi, köylü, aydın, gençlik, esnaf ve milli sanayii geliştirmek isteyen milliyetçi burjuvalar, yani milli sermayeden oluşan bir zinde güç koalisyonu tarafından gerçekleştirilecekti. Bir başka deyişle, asıl devrimci güç, Avcıoğlu'nun ara tabakalar olarak isimlendirdiği, küçük burjuvazi olacaktı; çünkü bu kesimin çıkarları modernleşme ve hızlı kalkınmadan geçmekteydi. Milli Demokratik Devrim, Avcıoğlu'nun ifadeleriyle emperyalizme karşı bir milli kurtuluş hareketi olacak ve bu mücadelenin ideolojik öncülüğünü aydınlar yapacak; gerekli kadroları büyük oranda onlar sağlayacaktı.

Avcıoğlu'nun zinde kuvvetler terimi ile kast ettiğinin Türk ordusu içerisinde MDD tezlerini benimsemiş subaylar olduğu bilinmekteydi. Yön Dergisi'nin yayınına son vermesinin ardından *Devrim* (1969-1971) adlı dergiyi çıkarmaya başlayan ve bu derginin sayfalarında bir hükümet darbesinin adeta anatomisini oluşturup hareket planını açıklayan Avcıoğlu'nun ordu içerisinde bir kısmı üst düzey rütbelere sahip subaylarla yakın ilişki içinde olduğu düşünülmekteydi. Hava ve Kara Kuvvetleri Komutanları dâhil olmak üzere ordu mensuplarından yoğun destek gördükleri ileri sürülen MDD'cilerin 9 Mart 1971'de bir hükümet darbesi gerçekleştirmeyi planladıkları haber alınmış ve 12 Mart askeri muhtırasının söz konusu girişimin bertaraf edilmesi sürecinin bir parçası olarak gerçekleştiği literatürde birçok yazar tarafından ileri sürülmüştür.

Bu ders kapsamında ele alınan ve yukarıda özetlenen meselelere ilişkin okunması önerilen kaynaklar şunlardır:

Fahrettin Altun, “Kemalist Bir Modernleşme Yorumu Olarak Yön Dergisi”, Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, 2(1), 2004, s. 551-575.

Ömer Atagenç, “Yön Dergisinde Anti-Emperyalist Söylem ve Orta Doğu”, Mülkiye Dergisi 36(3). 2012, s. 33-59.